

Oyunculuk Eğitiminde Performans Değerlendirme Ölçeğinin Geliştirilmesi

Tufan Emre ÜNAL^{*1}, Ayşe Pınar ARAS²

TELHİS (ÖZ)

Araştırma Makalesi

Takvim-i Vekayi
ISSN: 2148-0087

Basım (Published): 30.06.2024
Kabul (Acceptance): 13.05.2024
Gönderi (Submitting): 04.05.2024

Cilt (Vol): 12
No (Issue): 1
Sayfa (Pages): 46-56

Adres:

¹Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Sahne Sanatları Bölümü, Erzurum, Türkiye.
ORCID: 0000-0002-2795-7385

²Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Sahne Sanatları Bölümü, Erzurum, Türkiye
ORCID: 0000-0003-4340-864X

*Sorumlu Yazar (Corresponding);
E-mail: tufanemreunal@gmail.com

Anahtar Kelimeler: Performans Değerlendirme, Tiyatro, Oyunculuk, Rol.

Bu çalışmada, oyunculuk eğitiminde performansı ölçebilecek güvenilir, geçerli ve kullanışlı bir ölçme aracı geliştirmek amaçlanmaktadır. Araştırma, genel tarama yöntemiyle yapılan betimsel bir çalışmadır. Öncelikle literatür taraması yapılarak oyunculuk eğitiminde performans değerlendirme araçları araştırılmış ancak konuyla ilgili herhangi bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Bununla birlikte ölçme araçlarına yönelik maddeler oluşturularak katsayı oranları ile birlikte 7 uzmana sorularak öneriler neticesinde düzeltmeler yapıp 5'li likert tipinde 8 maddelik bir ölçek oluşturulmuştur. Ölçeğin geçerlilik-güvenilirlik durumlarının test edilebilmesi için pilot uygulama yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar, oyunculuk eğitimi için geliştirilen ölçeğin önemli ölçüde geçerli ve güvenilir bir yapıya sahip olduğunu göstermiştir.

*Bu çalışma, Tufan Emre ÜNAL tarafından hazırlanan doktora tezinden üretilmiştir.

Development of a Performance Evaluation Scale in Acting Training

Research Article

ABSTRACT

This study aims to develop a reliable, valid, and useful measurement tool that can measure performance in acting education. The study is descriptive research conducted using a general screening method. First of all, research was conducted into performance assessment tools in drama training by searching the literature, but no study on this topic could be found. In addition, the items for the measurement tools were created and asked to 7 experts together with the coefficient ratios and corrections were made as a result of the suggestions and an 8-item scale of 5-point Likert type was created. A pilot application was carried out to test the validity and reliability of the scale. The results obtained show that the scale developed for acting education has a significantly valid and reliable structure.

KEYWORDS

Performance evaluation, Theatre, Acting, Role.

1. GİRİŞ

Rol ve sahne eğitimi, tiyatro oyunculuğu içerisinde performans sergileme becerisinin oluşmasında çeşitli yöntem ve sistemlerin kullanıldığı en temel konulardan biridir. Rol ve sahne eğitimi alan bir oyunculuk öğrencisi; tiyatro, sahne ve çevresiyle etkileşim içinde olarak sahne sanatlarıyla ilgili geniş bir anlayış geliştirir. Böyle bir çalışma ve iletişim sonucunda öğrenci tiyatro sanatıyla iç içe yaşadığının farkında olur. Oyunculuk öğrencisinin tiyatro eğitim ve yaşantısının merkezine sahne ve rol eğitimini yerleştirmesi tiyatro ve oyunculuğa genel bakışını değiştirebilmektedir. Aynı zamanda meslek hayatı boyunca sahne üzerinde var olup, sahne ve rol bilgisine sahip olmak bir oyuncunun mesleki özgüvenini artırarak kariyerinde önemli bir rol oynar.

Aziz Çalışlar, tiyatro oyunculuğunu “bir oyun kişisini doğaçlama yoluyla canlandıran ya da rolü oyunculuk sanatının uyarınca oynayan (yorumlayan) sanatçı” (Çalışlar, 1995) ifadeleriyle açıklamıştır. Çalışlar’a göre oyunculuk, tamimiyle bir sanatçının doğaçlamasından doğacağı gibi aynı zamanda belirli bir metin ya da yönetmenin yönlendirmeleriyle gerçekleşebilecek bir icra sanatıdır.

Rol ve sahne eğitimi, performans yeteneğini geliştirerek kendisine olan güvenini arttıran bir öğrencinin yaratıcılık yönünü de geliştirecektir. Bir rol parçasını veya sahne parçasını icra ederken farklı yorumlar getirmek, yaratıcılığın bir ifadesi olarak düşünülebilmektedir. Bu açıdan bakıldığında rol, sahne eğitimi ve yaratıcılık süreçlerinin birbirleriyle iç içe sıkı bir ilişki halinde olduğu söylenebilmektedir.

Tüm bu eğitim ve yaratıcılık süreci içerisinde oyuncu bir değerlendirmeye tabii tutulmaktadır. Değerlendirenler açısından bakıldığı zaman oyunculuk öğrencileri genellikle görece kavramlar üzerinden değerlendirilmektedir. Yunanca taklit anlamına gelen mimesis kavramından doğan ve büyüyerek gelişen oyunculuk sanatından değerlendirme usta çırak kavramı ile varlığını sürdürmektedir.

Diderot’un *Aktörlük Hakkında Aykırı Düşünceler* adlı ilk kaynak sayılabilecek eserinde ya da psiko-gerçekçi oyunculuk sistemini kuran Stanislavski’ye ya da diğer tüm oyunculuk yaklaşımlarına bakıldığında oyunculuğun nasıl yapılması gerektiğine dair bilgilere erişilebilmekle beraber

değerlendirme açısından eğitimcilere genel bir bilgi verilmemektedir. Bu sebepten ötürü yaygın değerlendirme kriterlerini belirleme oyunculuk öğrencilerinin ve değerlendirme yapacak olan denetçilerin faydasına olacaktır.

2. OYUNCULUK EĞİTİMİNDE PERFORMANS DEĞERLENDİRMESİ

Oyunculuk, sahne sanatlarının en etkileyici ve özgün yönlerinden birini oluşturmaktadır. Bir aktör veya aktris sahneye adım attığında, izleyiciyi gerçeklikle dolu derin duygusal bir deneyime sürükler. Bu deneyim, izleyicinin duygularını harekete geçirirken onları karakterlerin dünyasına içten bir yolculuğa çıkarır. Burada sanatın ustalığını kazanmak ve geliştirmek için sürekli bir eğitim ve performans değerlendirmesi gereklidir. İşte bu noktada oyuncunun rol üzerindeki etki ve başarısının belirlenmesinde performans değerlendirmesi önemli bir ölçüttür.

Performans kavramı sanat, spor, iş hayatı ve sağlık gibi pek çok alanda karşımıza çıkmaktadır. Performans kavramı herhangi bir eseri, oyunu, işi vb. ni ortaya koyarken gösterilen başarı; başarımlar olarak tanımlanmaktadır (Özata & Kalyoncu, 2021). Bu kavram, çeşitli disiplinlere ve durumlara göre değişkenlik gösterebilmektedir. Performans değerlendirmesi öğrencilerin gelişim alanlarını ve eksikliklerini belirlemek, programın güçlü ve zayıf yanları ile öğretim yöntemlerinin etkililiğini ortaya çıkarmak amacıyla gerçekleştirilir (Kurtuldu, 2010). Sanat dallarında performans, bir becerinin sahneye aktarılması veya belirli bir sanat türünün canlandırılması olarak tanımlanabilir. Oyunculuk eğitiminde performans değerlendirmesi, öğrencilerin beceri ve yeteneklerini belirlemek, geliştirmek ve ilerlemelerini sağlamak için kritik bir araçtır. Bu değerlendirme süreci, genellikle gözlem, eleştirel geri bildirim ve somut hedefler belirleme gibi çeşitli yöntemleri içerir. Değerlendirme sürecinde gözlem öğrencilerin sahnedeki varlığı, duygusal derinlikleri, karakterizasyonları, ses ve beden kullanımını hakkında kapsamlı bir izlenim sunar. Öğrencilere sağlanan eleştirel geri bildirimler, güçlü yönlerini vurgulamanın yanı sıra gelişim alanlarını belirleme konusunda kılavuzluk eder.

Performans değerlendirme araçları, farklı değerlendirme gereksinimlerine göre tasarlanmalıdır. Temel amacı, etkinlik olmalı ve her alana özgü olacak şekilde tasarlanmalıdır (Çelikoğlu & Lehimler, 2019). Performans,

değerlendirme araçları veya testleri ile ölçülmektedir. Bu araçlar öğretmenlerin öğrenme hedeflerini belirlemelerine ve öğretim sürecine katkıda bulunmalarına yardımcı olarak eğitimin kalitesine olumlu bir şekilde katkı sağlamaktadır (James, 2018).

3. YÖNTEM

Bu bölümde öncelikle literatür taraması yöntemi ile oyunculuk eğitimi, değerlendirme ölçekleri, performans değerlendirmesi ve oyunculukta performansa yönelik ölçme araçlarıyla ilgili araştırma yapılmıştır. Ancak bu inceleme sonucunda oyunculukta performansın ölçümüne dair herhangi bir kaynak bulunamamıştır. Bu sebepten ötürü diğer alan taramaları yapılarak performansın ölçümündeki kaynaklara ve maddelere bakılmıştır. Sonrasında alan uzmanlarına danışılarak bir madde havuzu oluşturulmuş ve bu madde havuzunda 16 madde belirlenmiştir. Belirlenen 16 madde profesyonel bir performanstan ziyade öğrenci odaklı bir ölçme aracı yapılacağından 8 maddeye kadar gerilemiştir. Bunun sebebi ise profesyonel bir performans içerisinde var olan ve rol yaratımına ya da performansa katkıda bulunan saç, makyaj, aksesuar vb. unsurların öğrenci odaklı bir ölçekte aranmamasıdır. Çünkü sahne üzerinde var olan her unsur ve bunun oyuncuyla olan ilişkisi değerlendirme unsuru olarak kabul edilebilmesidir. Öğrencinin bu unsurlarından eksik olması madde havuzunu dolduran 16 maddeden eksik değerlendirme alabilecek oluşudur. Bu doğrultuda uzmanlar ile durumun gerekliliği tartışılmış ve önemli olmadığına karar verilmiştir. 16 madde içerisinde yer alan ve katsayı bakımından en önemli madde olan 1. Madde: inanç ifadesi anlaşılabilirlik açısından "rolün içerisine girebilme olarak değiştirilmiş ve sonuç olarak 8 maddede karar kılınarak pilot uygulama yapılmıştır.

Araştırmada IBM SPSS 25 paket programı kullanılarak veriler analiz edilmiştir. Süreçte ölçeğin yapı geçerliliğini sağlamak amacıyla faktör analizi uygulanmıştır. Kaiser-Meyer-Olkin ve Bartlett testi kullanılarak ölçeğin faktör analizine uygunluğu test edilmiştir. Cronbach's Alpha iç tutarlık katsayıları ve madde-toplam korelasyonları ölçme aracının güvenilirliğini test etmek için

kullanılmıştır. Son olarak ise Fielss kappa testi uygulanarak puanlayıcılar arasındaki uyum kontrol edilmiştir.

4. UYGULAMA

Yapılan literatür taraması ve alan uzmanlarının görüşlerine dayanarak çeşitli bilgiler toplanmıştır. Toplanan bu bilgiler neticesinde uygulamada kullanılacak parçalar belirlenerek değerlendirme ölçeği geliştirilmiştir. Tablo 1’de hazırlanan değerlendirme ölçeği, profesyonel ve amatör tiyatro oyuncuları tarafından belirlenen tirat, 7 uzman tarafından değerlendirilmiştir. 5’li likert tipinde ölçek kullanılarak her maddede yer alan ifadeler en düşük “1” en yüksek “5” olmak üzere değerlendirilmiştir. Bu araştırma tarama modeli ile yürütülen betimsel bir çalışmadır.

Faktör analizi ölçeğin yapı geçerliliğinin belirlenmesi için uygulanmıştır. Ardından tutum ölçeğinde bulunan maddelerin faktör analizi yapılmış ve ölçeğin kalan-çıkarılan maddeleri ile boyutları belirlenmiştir. Kaiser-Meyer-Olkin ve Bartlett testi kullanılarak ölçeğin faktör analizine uygun olup olmadığı test edilerek sonuçlar Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 1.Oyuncu performans değerlendirme ölçeği

Oyuncu Performans Değerlendirme Ölçeği							
Ad Soyad:							
Maddeler	Çok Zayıf	Zayıf	Orta	İyi	Çok İyi	Katsayı	Ağırlıklı Ölçme Puanı
	1	2	3	4	5		
Rolün içerisine girebilme						0,25x	
Kesintisiz rol çizgisinde kalabilme						0,15x	
Mimikleri etkili ve doğru kullanabilme						0,15x	
Jestleri etkili ve doğru kullanabilme						0,1x	
Doğru tonlama yapabilme						0,1x	
Doğru vurgulama yapabilme						0,1x	
Artikülasyon kurallarına uyabilme						0,1x	
Doğru eylemleri yapabilme						0,5x	
Toplam							

Tablo 2. Kaiser-Meyer-Olkin ve Bartlett testi

Kaiser-Meyer-Olkin Testi	Bartlett Küresellik Testi		
	Chi-Square	sd	p
,712	179,047	28	.000

Tablo 2'deki sonuçlara göre $p < .05$ olduğundan ölçeğin faktör analizine uygun olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Faktör analizi

	Başlangıç Özdeğerleri Toplamı	Varyans Yüzdesi	Yığılmalı Yüzde
1	7,249	90,607	90,607
2	,256	3,198	93,805
3	,223	2,790	96,595
4	,122	1,519	98,114
5	,091	1,139	99,253
6	,046	,571	99,824
7	,011	,142	99,966
8	,003	,034	100,000

Tablo 3'e göre, analiz edilen analiz edilen 8 maddenin öz değerleri 1'den büyük ve tek bir faktör altında toplanmış ve bu faktör, ölçeğin toplam varyansının %90,607'sini açıklamaktadır. Bu açıdan ölçek tek faktörlü olarak değerlendirilmiştir. Ölçeğin güvenilirlik testi için ise Cronbach's Alpha iç tutarlık katsayıları ve madde-toplam korelasyonları incelenerek sonuçları Tablo 4 ve Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 4. Madde Analizi

Maddeler	Madde Silindiğinde Ölçek Ortalaması	Madde Silindiğinde Ölçek Varyansı	Düzeltilmiş Madde-Toplam Korelasyonu	Madde Silindiğinde Cronbach Alfa
Rolün içerisine girebilme	21,0000	110,308	,939	,980
Kesintisiz rol çizgisinde kalabilme	21,0714	110,225	,918	,981
Mimikleri etkili ve doğru kullanabilme	21,2143	120,643	,957	,981
Jestleri etkili ve doğru kullanabilme	21,5714	114,110	,959	,979
Doğru tonlama yapabilme	21,2143	110,027	,941	,980
Doğru vurgulama yapabilme	21,4286	107,802	,966	,979
Artikülasyon kurallarına uyabilme	21,1429	111,824	,933	,980
Doğru eylemleri yapabilme	21,8571	114,901	,876	,983

Tablo 4 incelendiğinde ise güvenilirliği önemli derece azaltan bir madde olmadığı görülmektedir. Sonuçlar maddelerin ölçülebilecek nitelikte olduğunu göstermektedir.

Tablo 5. Cronbach alfa test istatistiği

Oyuncu performansını değerlendirme ölçeği	
Madde Sayısı	8
Cronbach's alfa	,983

Tablo 5'te görüldüğü üzere ölçeğin güvenilirlik katsayısı 0,983 olarak elde edilmiştir. Bu katsayı $\alpha = 0.70$ kabul edilebilir düzeyin oldukça üzerinde

olduğundan, ölçeğin iç tutarlılığa sahip olduğu ve yüksek derece güvenilir olduğunu göstermektedir.

Fleiss'in kappa katsayısı ikiden fazla sabit sayıda değerleyici arasındaki karşılaştırmalı uyuşmanın güvenilirliğini ölçen bir istatistik yöntemidir (Demirci, 2019). Yöntemin sonuçları Tablo 6 ve Tablo 7'de sunulmuştur. p değeri .000 olarak Tablo 6'da verilmiştir, bu da $p < 0.05$ olduğu anlamına gelir (yani p değeri .05'ten küçüktür). Eğer $p < 0.05$ ise, istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç elde edilir ve Fleiss kappa katsayısı 0'dan istatistiksel olarak anlamlı derecede farklıdır.

Tablo 6. Overall Kappa

	Kappa	Asimptotik Standart Hata	Z	P Değeri	Asimptotik CI Sınırı %95'den Düşük	Asimptotik CI Sınırı %95'den Yüksek
Overall	,292	,028	10,277	,000	,236	,347

Tablo 7. Fleiss kappa sonuçları

Sınıflandırma Kategorisi	Şartlı olasılık	Kappa	Asimptotik Standart Hata	Z	P Değeri	Asimptotik CI Sınırı %95'den Düşük	Asimptotik CI Sınırı %95'den Yüksek
1	,586	,442	,055	8,095	,000	,335	,549
2	,421	,303	,055	5,550	,000	,196	,410
3	,152	,059	,055	1,083	,279	-,048	,166
4	,306	,116	,055	2,129	,033	,009	,223
5	,552	,395	,055	7,242	,000	,288	,502

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Tiyatro oyunculuk eğitiminde performansın ölçülmesi önemli bir konudur. Özellikle rol ve sahne parçalarının icrasında öğrencinin doğru ölçülebilmesi onun gelişimine önemli katkı sağlayacaktır. Bu doğrultuda öğrencinin rol ve sahne parçalarını ölçebilecek güvenilir, kullanışlı ve geçerli bir ölçme aracı geliştirmek amaçlanmıştır. Öğrencilerin performanslarının ölçümünde 5'li likert tipinde 8 madde ile oluşturulan bu ölçek 7 uzman görüşü alınarak düzenlenmiş ve bunların sonucunda bir pilot uygulama yapılmıştır.

Bu uygulamada Kaiser-Meyer-Olkin katsayısı ve Barlett küresellik testi yapılarak ölçeğin faktör analizine uygunluğu belirlenmiş ($p=.000<.05$) ve ölçeğin tek faktörlü olduğu ve faktör analizine uygun olduğu sonucuna varılmıştır. Ardından Cronbach's Alpha iç tutarlık katsayısı ve madde-toplam korelasyonları ölçeğin güvenilirliği belirlenmesi için incelenmiştir. Sonuçlar

Takvim-i Vekayi

Cronbach's Alpha güvenirlik katsayısının .983 olduğunu ve güvenirliği önemli derecede azaltan bir madde olmadığını göstermektedir. Ek olarak puanlayıcılar arası uyumu incelemek için Fleiss'in kappa yapılmıştır. Sonuçlara göre $p=.000$ olarak bulunmuş buda puanlayıcılar arasındaki ilişkinin anlamlı ve mükemmele yakın olduğunu ifade etmektedir.

Geliştirilen bu ölçeğin alana yönelik yapılacak olan diğer çalışmalarda uygulanabileceği ve rol/sahne parça performanslarının ölçülmesi için yapılacak olan yeni çalışmalara kaynak olacağı düşünülmektedir.

- Çalışlar, A. (1995). Tiyatro ansiklopedisi. TC Kültür Bakanlığı, Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Çelikoğlu, F., & Lehimler, E. (2019). Müzikal Doğaçlama Performans Değerlendirme Ölçeği: Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması. *Sanat Dergisi*, 34, 203-211.
- Demirci, M. (2019). Uzaktan Eğitimde Öğrenme Stillerine Dayalı Akademik Destek Hizmetlerinin Pedagojik Formasyon Öğrencilerinin Başarısına Etkisi (Doctoral Dissertation, Sakarya Üniversitesi (Turkey)).
- James, W. (2018). *Classroom Assessment: What Teachers Need To Know*. Pearson/Allyn And Bacon.
- Kurtuldu, K. (2010). Pişano Sınavı Değerlendirme Ölçeğinin Puanlayıcılara Yönelik Geçerlik Ve Güvenirliği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(31), 224-232.
- Özata, C., & Kalyoncu, N. (2021). Bağlama Eğitiminde Başlangıç Düzeyine Yönelik Bir Performans Değerlendirme Ölçeği Geliştirme. *Eurasian Journal Of Music And Dance*, 19, 1-25.